

Mornel *Eudromias morinellus*

Status. Regularnie przelotny. W latach 1965 - 2020 obserwowany 82 razy w łącznej liczebności 483 os.

Środowisko. Obserwowany głównie na polach uprawnych, zwłaszcza świeżo zaoranych oraz na ścierniskach. Z tego środowiska pochodzi 76 obserwacji (93,8%) oraz 471 osobników (97,5%). Poza środowiskiem polnym był obserwowany zaledwie 5 razy w łącznej liczbie 12 os., głównie w korytach Bugu oraz Narwi i Pilicy i jeden ptak na łąkach pod Szreńskiem.

Zmiany liczebności. W XIX wieku był rzadko obserwowany, nieregularnie na przelotach w maju-czerwcu oraz od sierpnia do listopada i jak podkreślono: „wiosną głównie na łąkach a jesienią na polach” (Taczanowski 1882).

W roku 1965 w ujściowym odcinku Bugu na wysokości Somianki poniżej Wyszkowa obserwowano jednego ptaka w dniu 24 VIII - była to pierwsza opublikowana, powojenna obserwacja tego gatunku w kraju i w regionie (Dyrzc i Tomiałojć 1967).

Kolejne stwierdzenia były poczynione dopiero w roku 1984, jakkolwiek corocznie dopiero począwszy od roku 2009, kiedy nasiliła się aktywność obserwatorów na polach w okresie letnim i jesiennym. W poszczególnych latach był mornel widywany z różną częstością.

Wyjątkowo obfity przelot miał miejsce w roku 2009 (10 razy – 23 os.) oraz 2017 (7 razy – 33 os.). W latach 2011 i 2019 był widywany zaledwie po cztery razy, a w roku 2020 trzykrotnie.

Wędrowki. W latach 1965-2020 odnotowano łącznie 483 ptaki w 82 spotkaniach. Na jedno spotkanie przypadało średnio 5,9 os.

Najczęściej był obserwowany na Nizinie Północnomazowieckiej – 54 razy (66%), głównie w jej północno-zachodniej części w rejonie Działdowa, Mławy oraz Przasnysza, następnie na Nizinie Południowopodlaskiej – 24 razy (29%), a na Wzniesieniach Południowomazowieckich tylko czterokrotnie. Zaskakujący był brak jesiennych obserwacji na Nizinie Środkomazowieckiej, gdzie był obserwowany tylko raz wiosną.

Wiosną był zauważony zaledwie dwukrotnie: 14-18 V 2020 – 3 os. pod Mikołajewem w powiecie łęczyckim (woj. łódzkie) – J. Matusiak i inni oraz najbardziej zaskakująca obserwacja z dnia 13 VI 1997 na plaży nad Bugiem w Mołożewie (P. Chylarecki).

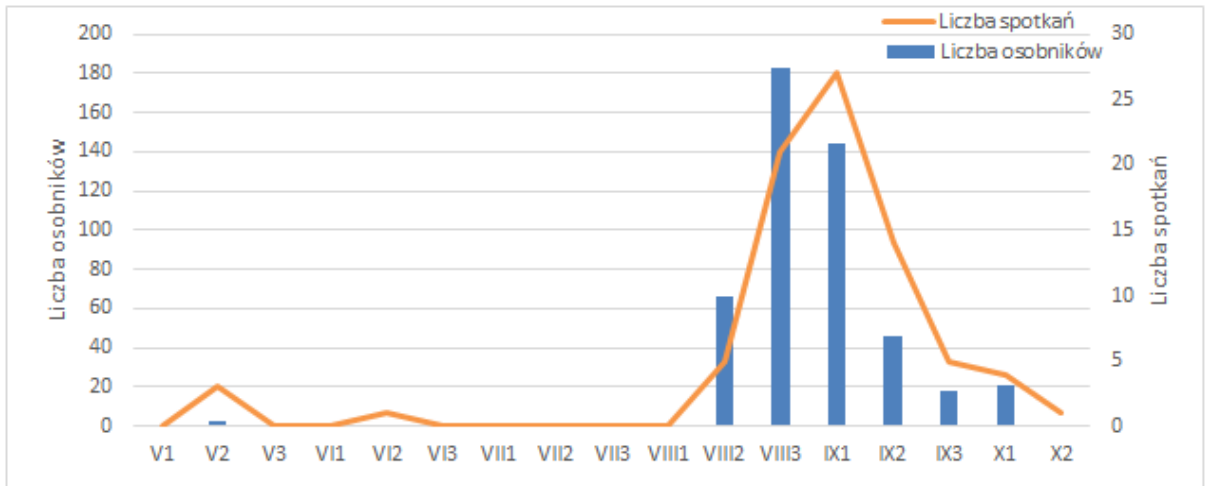
Jesienią mornele obserwowano począwszy od 2. dekady VIII (ryc. x) ze szczytem przelotu na przełomie VIII i IX. Ostatnie ptaki jesienią widziano w październiku: 5 X w latach: 1986 – 1

os. w Rakowiskach pod Białą Podlaską (C. Mitrus); 2011 – 16 os. koło Połazi w gminie Liw (Z. Kasprzykowski); 8 X 2017 - 1os. koło Somianki (M. Jobda i R. Rzepkowski) oraz 19 X 2013 – 1 os. koło Rupina (A. Goławski i E. Mróz).

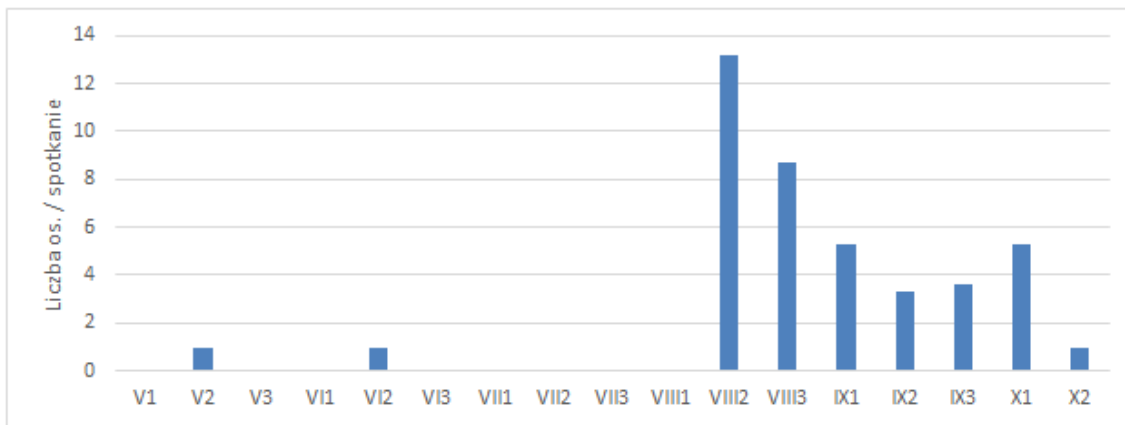
Mornel *Charadrius morinelleus* (Fot. P. Waclawik).

Nad rzekami mornele widywano tylko czterokrotnie: w Mołożewie nad Bugiem 3 os. 25 VIII 1987 (C. Mitrus i inni) oraz wcześniej wymieniona obserwacja pod Wyszkowem; W Czartorii nad Narwią 6 os. 31 VIII 1989 (A. Dmoch); W Ulaskach Gostomskich nad Pilicą 7 IX 1984 (S. Chmielewski). Ponadto na rozległych łąkach w Proszkowie koło Szreńska 8 IX 2009 słyszano głosy tego gatunku (P. Szczypiński).

RYC. x Fenologia pojawów mornela *Calidris morinellus* na Nizinie Mazowieckiej w kolejnych dekadach w okresie 1965 - 2020 (N = 483).

Stadność. Większość obserwacji (28) dotyczyła pojedynczych ptaków; po 2 os. widywano 6 razy; stada liczące 3–5 os. – 12 razy; stada 6-10 os. – 7 razy, a stada 11 – 20 os. – 10 razy. Największe stada liczące ponad 20 os. obserwowano pięciokrotnie: 21 VIII 2014 – 21 os. pod Wierzbowem (woj. warmińsko-mazurskie; S. Menderski i R. Kołakowski); 1 IX 2014 – 28 os. (12 ad i 16 juv.) w tym samym miejscu (P. Szczypiński). Na polach pod Kozłowem (woj. warmińsko-mazurskie) w roku 2017 stado 22 os. widziano 27 VIII (R. Adamiak i K. Antczak), a w roku 2018 stado 23 os. w dniach 26 VIII – 16 IX 2018 i w roku 2019 w tym samym miejscu stada od 7 os. do 23 os. w okresie 18 -31 VIII 2019 (K. Antczak i in.).

RYC. xx. Średnia liczba osobników na jedno spotkanie mornela *Calidris morinellus* na Nizinie Mazowieckiej w kolejnych dekadach w okresie 1965 - 2020 (N = 483).

Okres przebywania. Na ogół ptaki przebywały bardzo krótko, bo jeden dzień, czasami stada koczowały 2-3 dni na rozległych polach. Najdłuższy pobyt zarejestrowano w dniach 26 VIII – 16 IX 2018 - stado 23 os. pod Kozłowem (K. Antczak i in.) raz w dniach 21 – 29 IX 2014 pod Przasnyszem, gdzie przebywało 5 juv. (M. Murawski i K. Antczak).

Mornel *Charadrius morinelleus* (Fot. P. Waclawik).

Streszczenie. W latach 1965-2020 odnotowano łącznie 483 ptaki w 82 spotkaniach. Na jedno spotkanie przypadało średnio 5,9 os. Obserwowano głównie latem a tylko 2 razy wiosną.

Andrzej Dombrowski

Dyrz A., Tomiałojć L. 1967. Obserwacje ornitologiczne nad dolnym Bugiem. Acta orn. 10, 2 : 45-50.

Taczanowski W. 1882. Ptaki krajowe, Kraków.

Mornel *Charadrius morinelleus* (Fot. M. Rowicki).